

Մ. ԴԱՐԻՆՅԱՆ

ՍՈՒԼԴԻՆ

Ի
Բ ՍՈՒԼԴԻՆ

891.995
7-26

ՊԵՏՂՐԱՏ
ՅԵՐԵՎԱՆ 1936

2011-05

891.99
7-26

891.99
7-26

Մ. ԴԱՐԲԻՆՅԱՆ

ՍՈՒԼԴԻՆ

ՈՒ

ԲՈՒԼԴԻՆ

БИБЛИОТЕКА
Государственного музея
Детской книги

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ 1936

Խմբագիր՝ Ա. Առսամյան
Տեխ. խմբ. Գ. Ջենյան
Մեքագրիչ՝ Ս. Շահբաղյան

Հրատ. 3722, Գլավ. լիազոր Կ.— 1072

Պատվեր 612, Տիրաժ 5000

Պետհրատի տպարան,
Յերևան, Ու Գնունի, 4.

(270)

21155-59

(17770-59)

Սարի մի կողմն ապրում եր Սուլդին, մյուս կողմը՝
Բուլդին։ Սուլդին իրենց գլուղում եր հռչակված իբրե
ստախոս, Բուլդին՝ իրենց գլուղում։ Սուլդին ստախոս եր,
իսկ Բուլդին յերբեք ճշմարիտ բան չեր խոսում։ Սուլդին
ծուլլ եր, իսկ Բուլդին՝ անբան։

Սուլդին բարձրահասակ եր, նի-
հար, քիթը սուր, ալանջները աղվեսի
ալանջների նման։ Բուլդին ճիշտ սրա
հակառակը, — կարճահասակ եր, փորն
ուռած, քիթը տափակ, ալանջները
կախ՝ ավանակի ալանջների նման։

Գլուղի աշուղը Սուլդունն այսպես
եր նկարագրում. —

Աչքեր ունի պուրղ-պուրղ,
Գլխին ունի մորթե քուրղ.
Ալանջները — աղվեսի պես,
Ման ե գալիս խորոզ-խորոզ:
Վտաներ ունի — արագիլի,
Բերանը մեծ — վոնց վոր գիլի.
Ամեն խոսքը մի-մի փուլթ ե,
Մեջը քննես — լիքը սուտ ե։

Իսկ Բուլդոնն այսպես.—

Հալա մի տես, ո՞վ է գալի
Չաղ բաղի պես լնդլնգալի.
Փորը շինած ստի տոպրակ—
Ստեր է վոր շաղ է տալի:
Ամառ-ձմեռ սուտ է ցանում,
Ամեն տեղից սուտ է հանում.
Հանդից ել վոր տունն է գալի—
Իրենց տունը սուտ է բերում:

* *

Սուլդին ու Բուլդին իրար չեղին տեսել: Նրանցից վոչ մեկը գլուղերը բաժանող սարը չէր անցել. բայց նրանց փչած ստերը վաղուց հասել էլին միմյանց տկանջ: Սարը ստերին չէր խանգարել թռչելու իր վրայից: Սուլդին գիտեր, վոր աշխարհիս լերեսին Բուլդի կա, Բուլդին ել գիտեր, վոր Սուլդի կա: Այսքան միայն:

Յերկու գլուղի կատակաբանները մի անգամ կամեցել էլին մրցութուն կազմակերպել ստախոսների միջև, վոր չափեն ստաստեղծների շնորհքն ու տաղանդը, թե նրանցից վորը կհաղթի, բայց գործը գլուխ չէր լեկել:

Սուլդին ասել եր.

—Աշխարհիս լերեսին գտեք մի մարդ, թեկուզ վարդապետ, վոր իր որում սուտ խոսած չլինի, բերեք ինձ մոտ, նրա հետ միասին գնամ ստակովի:

Իսկ Բուլդին ել իր հերթին ասել եր.

—Յեթե կարողանաք ճշմարտախոսներին հավաքել մեկ տեղ, միմիայն նրանց մեջ դուրս կգամ Սուլդու հետ ստամարտի:

Վոչ Սուլդու և վոչ ել Բուլդու պահանջը չեղին կա-

րողացել իրագործել: Ինչ մարդու ճշմարտախոս ելին ճանաչում, փեշի տակից ստի պոչ եր լերևում:

Այսպիսով Սուլդին ու Բուլդին մնացել էլին միմյանց անծանոթ:

* *

Ամառ եր: Վողջ գլուղը թափվել եր հանդը, վոր ձմեռվա պաշարն ազատի կրակ արևից ու թռչուններից:

Այդ որերին լեթե հրդեհ պատահեր գլուղում կամ մի այլ դժբախտութուն, դժվար թե ձեռը բանի հասնող մարդ գտնվեր, վոր ոգնության վազեր: Տանը մնացել էլին լերեխաները, պառավները, վոր հանդում աշխատող մշակների համար կերակուր պատրաստեն, մեկ ել—հավերն ու կատուններ:

Աշխատանքի այս կրակ ժամանակ, լերը մըջունն ել իր բաժինն եր տուն կրում, վոր ձմեռը սոված չմնա, Սուլդին լերկար ու մեկ ձգվել եր տան սրահի թախտի վրա ու... լերևի ստեր եր հնարում:

Սուլդու մայրը մոտեցավ, խեթ-խեթ նայեց Սուլդուն ու նախատեց.

—Ա՛յ հողագլուխ, —ասաց, —ինչ ես վեր ընկել լղար ուղտի պես, սաղ աշխարհը կրակ կտրած աշխատանքի լե, դո՛ւ ինչու չես մի գործի գնում...

Սուլդին շուռ լեկավ մյուս կողքին ու մորը թե՛

—Բա ես գլուղում մի տղամարդ չպետք է լինի, վոր գլուղը պահի... Գլուղը հո չեմ կարող անտեր թողնել...

—Ա՛յ փուշ փչանալու, —գոչեց մայրը զայրացած, —գլուղը հո չի կորչում, վոր պահես: Կորչողը հրեն, հանդումն է, վոր ետոր եգուց կկորչի, կվերանա: Սոված կրսատկես, ա՛յ փողորմելի, մի կտոր հաց տվող չի լինի, վոր աչքը կոխես:

Սուլդին աչքերը ճպճապացրեց, ժպտաց ու դարձավ մորը, թե՝

— Դարդ մի անիլ, աչ նանի, ես աշխարհում ո՛վ եմ եղել սովից, վոր լես մեռնեմ: Մի կտոր հաց վորտեղից լինի կճարեմ:

Բաց վորքան մեծ չեղավ Սուլդու զարմանքը, չերբ մայրը, փոխանակ մեղմելու իր զայրույթը, հարձակվեց վրան.

— Դե, վեր կաց կնրի, տեսնեմ քեզ ո՛վ ե հաց տալի, պահում: Կնրի, աչքիցս, ել չերևաս:

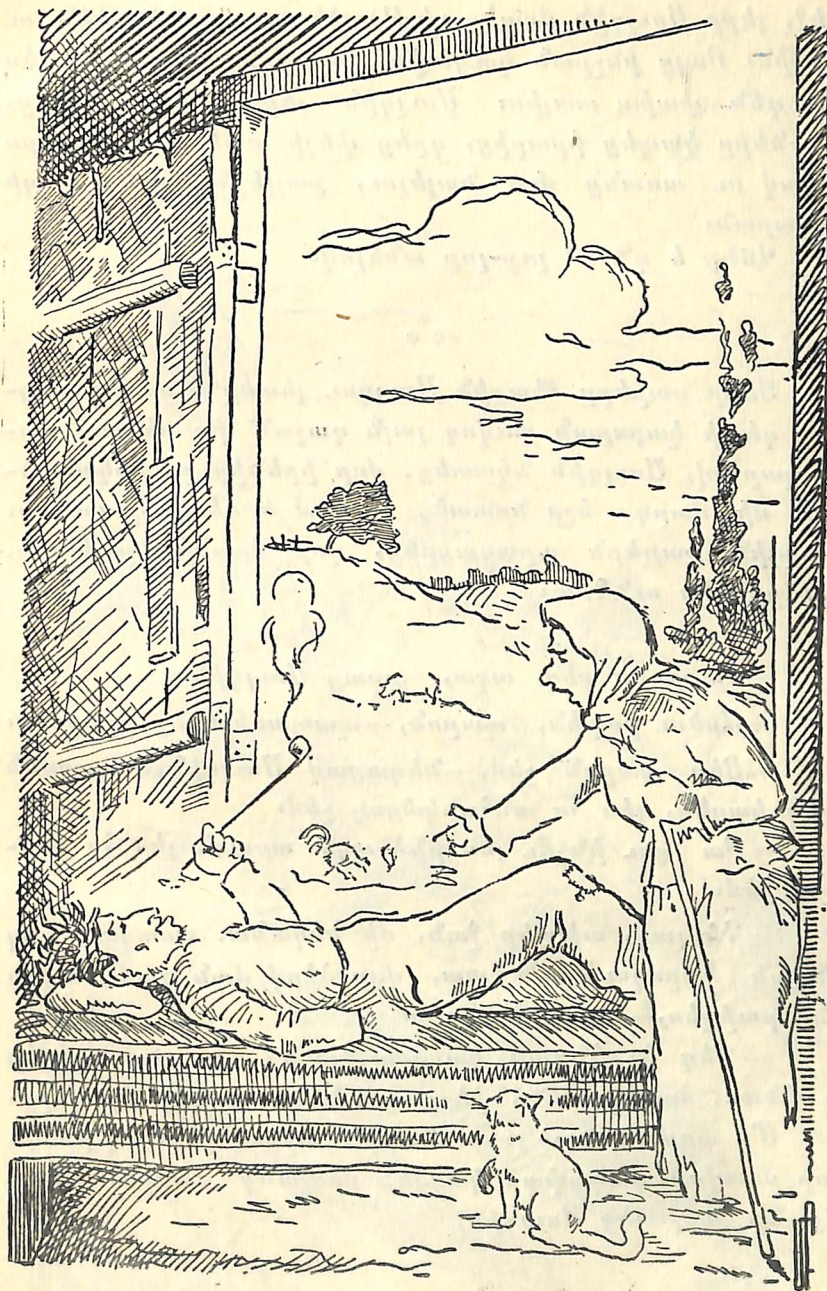
Սուլդին տեսավ, վոր խոսքը կարող ե կռիվ դառնալ, տեղից վեր կացավ, վոտները քարշ տալով գնաց ու հիմի ել մեկնվեց տան առջևը գտնվող թթենու տակ:

Քանի դեռ ծառի վրա թուփը կար, ելի լավ եր, չերբեմն հասածը կաթում եր, կամ ծտերը թուփն ուտելու ժամանակ թափում ելին Սուլդու համար: Իսկ հիմի թթի ժամանակն արդեն անցել եր:

Սուլդին բավական ժամանակ պառկած մնաց, չենթադրելով, թե մայրը կկանչի հաց ուտելու, ինչպես սովորաբար անում եր, բաց մայրը կարծես բոլորովին մոռացել եր նրա գոյության մասին, իսկ սովը տանջում եր Սուլդուն:

Սուլդին մտածեց, մտածեց ու վորոշեց, վոր մի հավ բռնի, տանի չերկաթուղու կայարանին կից գտնվող շուկան, ծախի ու իրեն համար ուտելիք առնի: Այդպես ել արավ: Իջավ, գոմի աղբաժակը փակեց, վոր հավերը դուրս չգան, հետո դուռը բաց արավ, ներս մտավ ու անմիջապես փակեց իր չետիկից:

Հավերը, վորոնք շոգից պատսպարվելու համար գոմն ելին մտել, անհանգիստ կշկշացին, ճվճվացին խավարի

մեջ, յերբ Սուլդին մոտեցավ թառին, վոր բռնի մեկն ու մեկին: Բայց ինչքան կուգային թող ձվձվային կամ դես ու դեն փախս տային: Սուլդին յերկու հավ բռնեց, վրաները կապեց իրարից, դրեց փեշի տակ, գոմից դուրս յեկավ ու առանց յետ նայելու, քայլերն ուղղեց դեպի կայարան:

Վճնց ե գնում լոքլոք անելով:

*
**

Յերբ սարերը մնացին Սուլդու յետևը և առջևը բացվեց դեպի կայարան փովող լախ դաշտն իր փոշոտ ճանապարհով, Սուլդին նկատեց, վոր իրենից բավական հեռու մի մարդ, եղը նստած, գնում ե դեպի կայարան: Սուլդին քայլերն արագացրեց, վոր հասնի իշավորին, զրուցենկեր ունենա:

Հասավ:

— Բարի ուր քեզ, աղա, — ասաց Սուլդին:

— Ասծու բարին, պարոն, — պատասխանեց իշավորը:

— Յես պարոն չեմ, — նեղացավ Սուլդին, — պարոնն իշին կասեն, յես հո անհասկացող չեմ:

— Բա դու ինչո՞ւ յես ինձ աղա ասում, յես հո կծոտող չեմ:

— Դե լավ, ախպեր ջան, մի նեղանա. աստված քեզ ենքան կարողութուն տա, վոր ձիով ման գաս ու եշք ինձ բախշես, — ասաց Սուլդին:

— Քեզ ել ենքան կարողութուն տա, վոր կովեր ունենաս, հավերդ ինձ փեշքաշ անես, — ասաց իշավորը:

Մի առժամանակ լուռ մնացին, աչքով զննելով իրար, վոր մոտվոր գաղափար կազմեն միմյանց մասին: Լուռ թյունը խախտեց Սուլդին.

— Ախպեր ջան, — ասաց նա, — հարցնելն ամոթ չլինի, ես շոգ կրակին ինչ կարեոր գործ ունես, վոր գնում ես կայարան:

— Ամոթի ինչ բան կա, — պատասխանեց իշավորը, — հունձը վերջանալու վրա լի, շուտով կալերը կալսելն սկսելու լին. դե, գիտես, ելի, կալի փոշին ու մղեղը մի կողմից, շոգն ել մյուս կողմից կալավո ին նեղելու լին: Մեր վողջ գլուղն իմ հուսովն ե ասլրում: Տասնհինգ հազար վազոն ձմերուկ եմ պառիրել, վոր Կախեթից բերեն, փողովուրդը ձեռից չգնա: Գնում եմ, տեսնեմ ինչ լեղավ, ինչու լին ուշացնում: Դե, ախպեր ջան, հարցնելը, վոր ամոթ չի, դու ել քոնն ասա, թե ինչի լես գնում:

— Իմ գործը շատ հասարակ բան ե, — ասաց Սուլդին. — ես հավերը, վոր տեսնում ես, սրանցից մի քսան հազար հատ ունեմ, տանում եմ առաջարկեմ, վոր զորքի համար առնեն:

— Հա... լավ միտք ե, — հավանութուն տվեց իշավորը, — միայն թե ենպես արա՝ չխաբվես, հավերը մորթած ծախի, վոր փետուրը քեզ մնա, փափուկ բարձեր շինես:

— Յես հավի փետուրով լցրած բարձի վրա չեմ քրնում, կոշտ ե, դրա համար սագի բմբուլ եմ գործ ածում. հրեն տանը մի լերեսուն հազար հատ բարձ ունեմ հյուրերիս համար, — ասաց Սուլդին:

— Կեցցես, — ասաց իշավորը, — մարդ պետք ե իր հյուրերին լավ պատիվ անի, վոր ինքն ել լավ պատիվ ունենա: Ա՛յ, որինակ, ինձ մոտ, մեր տուն, որական մի հինգ հազար հյուր ե գալիս: Ախպորս ասեմ, վոր դու լես, նրանց համար քսան հազար վոչխար եմ մորթել տալիս, միսը գցում եմ շներին, իսկ հյուրերիս մենակ թոքի ու լյարդի խորոված եմ ուտեցնում:

— Ճշմարիտ ե, իմացել եմ, պատմել են: Ինձ մոտ ել, մեր տուն, որական մի քսան հազար հյուր ե գալիս: Հացի փոխարեն ջարդում եմ հարյուր հազար ձու, սպիտակուցը դեն ածում, իսկ դեղնուցը հացի պես թխել տալիս, դնում հյուրերիս առաջ: Մի հալա լետ նալիր, ախպեր ջան, տեսնում ես են հեռվում լերեացող սպիտակ սարը. հենց կիմանաս, թե ձյուն ե. չխաբվես, դա իմ ջարդած ձվերի կճեպներից գոյացած սարն ե, ուրիշ բան չկարծես: Ես կողմն ել մի գետ ե հոսում, դա ել իմ դեն ածած ձվի սպիտակուցն ե, — ասաց Սուլդին աչքերը ճրպալացնելով:

— Ճշմարիտ ե, — ասաց իշավորը, — եդ սարի վորսն անպակաս ե. եդ կճեպներից ամեն մարտ ամսին ձուտեր են դուրս գալիս, դառնում կաքավ, բալց վոչ վոք չի կարողանում վորսի գնալ, սարը մարդու վոտի տակ փշրվում ե. մենակ լես եմ, վոր արծիվը հեծած՝ վերևից եմ կոտորում:

Սուլդին ուղեց մի բան ել ինքն ասի, լերե դիմացից մի ծանոթ ձիավոր դուրս լեկավ ու ծիծաղելով թե՝

— Բարով, հազար բարի, ա՛յ Բուլդի, բարով հազար բարի, ա՛յ Սուլդի, եդ վոթեղից եք իրար պատահել ու քաղցր զրույց եք անում:

— Մենք միշտ միասին ենք ճամփորդում, — ասաց Բուլդին, վոր առաջին անգամ եր տեսնում Սուլդուն:

— Տնաշեն, մենք մի որորոցում ենք մեծացել, հարցնում ես, թե վոթեղ ենք պատահել իրար, — ասաց Սուլդին:

Սուլդին ու Բուլդին հասան կայարան ու պալման կապեցին, վոր ամեն մեկն իր գործը վերջացնելուց հետո, լերեկոցան հանդիպեն գոմի մոտ, վոր գիշերը միասին քնեն գոմի կտերը, մինչև լուսանա ու վերադառնան — ամեն մեկն իր գլուղը:

Լուսնկա գիշեր եր:

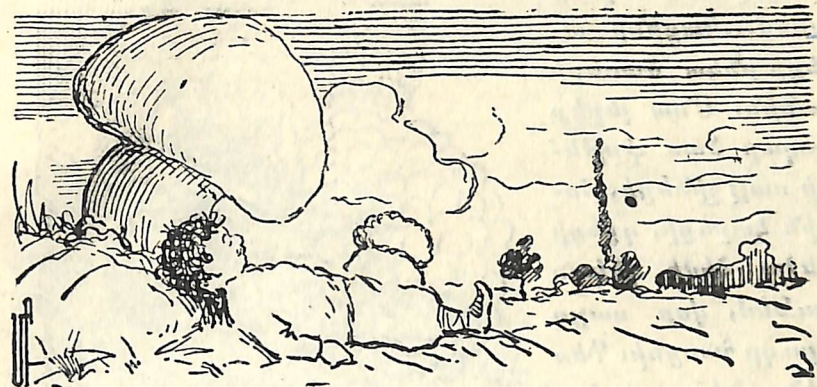
Սուլդին ու Բուլդին պառկել ելին գոմի կտերը: Բուլդին մի պատմութիւն սկսեց:

— Ե՛, Սուլդի ախպեր, լուսնակը տեսա, ջահելութիւնս միտս ընկավ: Հէ՛լ գիտի անցած որեր... Մի ամառ սարումն ելինք: Մեր կովերից մեկը կորավ: Բարձրացա դիմացի սարի գագաթը, վոր տեսնեմ հո չի յերևում: Դես նայեցի, դէն, մին ել տեսնեմ հեռու, շատ հեռու, յոթը սարի հետև մի բան ե կարմրին տալիս սարալանջին: Յեկա տուն, մորս հայտնեցի, թե կոջն ետեղ ե, գնում եմ բերեմ: Մայրս թե՛ «Եղբան հեռու տեղ ինչպես կարող ես գնալ մեն-մենակ. ճանապարհին մի փորձանք կա-տահի, գալլի կամ արջի կհանդիպես»: Ինչ գալլ, ինչ արջ կամ աղվես, ով ե վախեցողը... Մի հաց դրի թաշկինակիս մեջ, կապեցի մեջքիս, ճանապարհվեցի:

Տնից վոր դուրս յեկա ուղիղ վեց տարին, վեց ամիսը, վեց շաբաթը, վեց ուրը, վեց ժամն ու վեց ըրպեն լրացըրած տղա ելի:

Գնացի, գնացի, ուրը մթնեց: Հեռվից տեսնեմ մի բան ե սալիտակին տալիս: Մոտեցա, տեսնեմ մի սունկ, կոթը յոթը կաղնի ծառի բնից հաստ, գլուխը... դէ, գլուխն ել ինչքան մեծ ու լայն կլիներ, են ել դու հասկացիր: Ես սունկի տակ կրակ արի, մի ծալրից քիչ խորովեցի, կերա ու տակը պառկեցի, քնեցի:

Առավոտը դեռ լուսը չեր բացվել, վոր լսեցի, թե ինչպես մի մարդ կացինը ձեռքին սունկը կտրում ե: Տեղիցս վեր թռա, մարդուն մոտեցա ու բարկացած հարձակվեցի վրան, թե ինչո՞ւ յե տանս սլունը կտրում:

— Մշակներ ունեմ,—ասաց մարդը,—աբոս հնձում են, յեկել եմ, վոր սունկը կտրեմ, տանեմ կերակուր պատրաստեմ մշակներին համար:

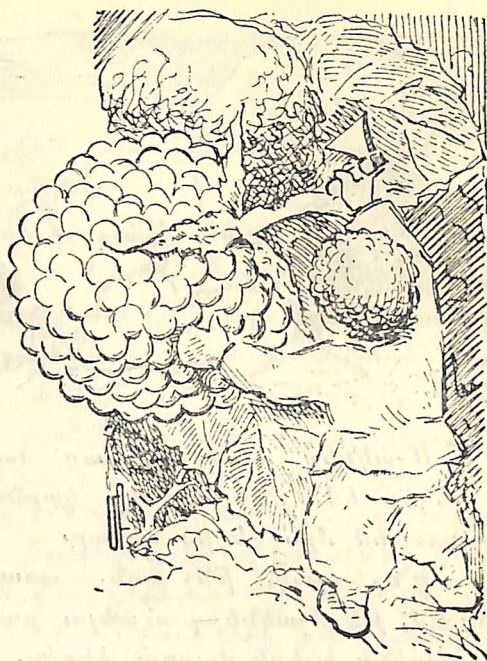
— Ի՞նչ մշակ, ի՞նչ բան,—ասացի,—յեկել ես տունս քանդում, թե մշակներդ ուտելու բան չունեն...

Կացինը խլեցի մարդու ձեռից, խռկեցի ու ճանապարհըս շարունակեցի:

— Վա՛յ,—բացականչեց Սուլդին,—ուրեմն եդ դժու յես յեղել հա... Եդ մարդը հո իմ հայրն ե յեղել...

— Շատ հավանական ե,—ասաց Բուլդին,—յերես-հարքդ նրան նման ե թվում: Բայց, ախանջ արա, տես հետո ինչ պատահեց: Գնացի, գնացի,—շարունակեց Բուլդին,—հասա են սարին, վորի լանջին յերևացել եր կարմիր բանը: Մոտեցա ու ինչ տեսնեմ... Ես կարմիր բանը մորի յե: Սոված ելի: Կացինը քաշեցի ու ես մորին սկըսեցի կտրտել: Մի մասը կերա, բայց մորին ելի մորի մնաց: Միտք արի, միտք, թե ափսոս ե, վոր ես մորին ետեղ փշանա, ավելի լավ ե, ասի, տանեմ մեր գլուղը, վոր ժողովուրդն ուտի, լիանա: Բայց եղբան մեծ մորին տեղից շարժել կլինի...

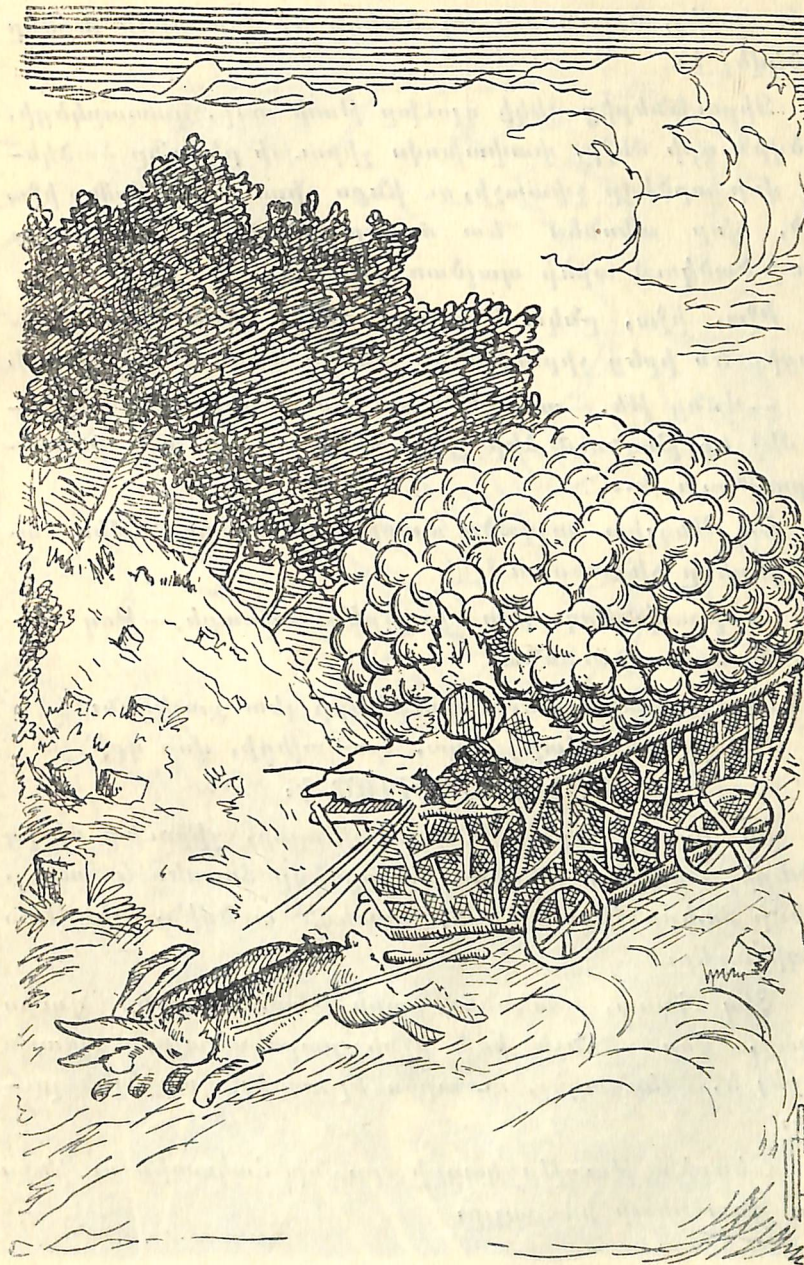
Ի՞նչ անեմ, վո՞նց
անեմ... Կացինը քա-
շեցի ընկա ծառերի
ջանին: Մոտ լեռեք
հազար ծառ փրթե-
ցի սալ շինեցի, մո-
րին կտրեցի, գցեցի
մեջը: Հիմի լծկան
չունեմ, վոր սալը
գլուղը հասցնի: Դես
դեն ընկա, լեռկու
նապաստակ բռնե-
ցի, լծեցի, մի մու-
կըն ել բռնեցի դրի
սալի գլխին, ճիպո-
տը դրի թաթին:
Մուկը քշեց, սալը
շարժվեց:

Մի քիչ անց՝ ուրը խավարեց, ել արև չի լերևում:
Մտածեցի, վոր լեթե եսպես շարունակվի, ճանապարհը
կմոլորենք, կկորչենք: Սալը թողի ճամփի կիսին, ինքս
բարձրացա սարի կատարը, վոր ձաջն տամ արևի վրա
ապրող մարդկանց, իմանամ՝ ինչո՞ւ լեն արևի լեռեսը
ծածկել:

Ձաջն տվի, սար ու ձոր դմբդմբաց, ինչ շունչ
արարած կար՝ փախավ: Արծիվները դուրս թռան իրենց
բներից: Մի արծիվ ուզեց մոտովս թռչի, գլխիցը բռնե-
ցի, թռա, վրեն նստեցի ու քշեցի դեպի արևը:

Հասնեմ ի՞նչ տեսնեմ... Մի քանի հազար-հազար մի-
լիոն չիբուխի գլուխ՝ ես արևին դեմ են արել, թամբա-

քուն վառել, ծխում են: Եղ ծխիցն է, վոր արևի լերեսը
ծածկվել է:

Չիբուխները մեկի գլուխը թափ տվի, դատարկեցի,
արծվին դրի մեջը, փափախովս չիբուխի բերանը ծածկե-
ցի, վոր արծիվը չփախչի, ու ինքս չիբուխի կոթովս իջա-
ցած, վոր տեսնեմ՝ ետ հվքեր են, վոր ծխում են ու
ծխով ծածկում արևի պայծառ յերեսը:

Իջա, իջա, ընկա Անգլիայի հողը: Տեսնեմ ես անգ-
լիացիք են իրեց չիբուխներն արևից վառում ու ծխում:

—Վհնց թե,—ասացի,—դուք սաղ աշխարհը խավա-
րի մեջ եք թողնում ձեր չիբուխի ծխով. դա ինչ մարդա-
վարութուն է...

Ես Անգլիա կոչվածը տարին տասներկու ամիս ա-
րևի յերեսը չի տեսնում:

—Չիբուխներդ լետ քաշեցեք,—ասացի,—թող աշ-
խարհն արև որ ունենա:

Սրանք վախեցան: Չիբուխները լետ քաշեցին:

Մի գրագետ մարդ գտա, հրամայեցի, վոր գրի՝
ԾԽԵԼՆ ԱՐԳԵԼՎԱԾ Ե:

Ես մարդը գրեց: Թուղթը վերցրի, չիբուխի միջից
հանեցի արծվին, տեսնեմ ես արծիվը ճուտեր է հանել:
Արծվի ճտերը ջերս ածեցի, նստեցի արծվին, ելի թռա
դեպի արևը:

Տեղ հասա, տեսնեմ արև չկա: Բանից դուրս
լեկավ, վոր մինչև իմ իջնել-բարձրանալը, ամառն
անցել է, ձմեռնացել, ու արևս ել սառել, դարձել է լու-
սին:

Ձեռքիս թուղթը կպցրի լուսնի ճակատին ու ինքս
լետ թռա դեպի իմ սալը:

(17740-59) (240) 21155-59

Հիմի են վոր լուսնի վրա խավար կետեր են լե-
րևում, Սուլդի ախպեր, եդ իմ կպցրած թուղթն ե, վրան
գրված, ինչպես ասացի, ԾԽԵԼՆ ԱՐԳԵԼՎԱԾ Ե:

Բայց ճամբորդութունից ոգուտ չունեցա: Յետ
յեկա տեսնեմ սալը չկա:

— Սպասիր, սպասիր, Բուլդի ախպեր, սալիդ
պատմութունն ել յես անեմ,—ասաց Սուլդին ու շարու-
նակեց:—Հայրս վոր կացինը խել տալուց հետո տուն չե-
կավ, վախից լեզուն կապ եր ընկել: Մի որ մնջված մնաց:
Յերկրորդ որը պատմեց գլխին յեկածը: Ամբողջ գլուղը
թուր ու թվանք առած դուրս յեկանք ու ճանապարհվե-
ցինք դեպի հորս հետ պատահած դեպքի տեղը:

Կես ճանապարհին հանդիպեցինք քո սալին: Յեն-
թաղերով, թե դու վախից փախել ես, սալը քշեցինք
ուղիդ գլուղի մեջ տեղը:

Ժողովուրդը հավաքվեց, թափվեց սալի գլխին: Մո-
րին կտրտեցինք, բաժին-բաժին արինք: Վողջ գլուղով
մի տարի կերանք, մնացածն ել թթու դրինք: Ես ե յերե-
սուն տարի յե անցել եդ որից, մորու թթուն դեռ չի հատել:
Յեթե վտղ մեր տունն ընկնի, համեցեք քեզ եդ քո մո-
րու թթվիցն ուտեցնեմ:

Ինչ վերաբերում ե մկանն ու նապաստակին, մուկը
մեր գլուղի գզիրն ե: Ամուսնացավ, յերեսաների, հարս-
ների ու թոռների տեր դարձավ: Գլուղի կեսը համարյա
գզրանք են, վոր կան իսկ նապաստակներին սար տարանք:
Նրանք ել են բազմացել: Մեր գլուղի կովերն են,
նրանց կաթովն ենք ապրում:

Նապաստակների մորթուց...

Սուլդին ուղեց շարունակի, բայց Բուլդին արդեն
խումբում եր:

Լույսը բացվում եր:

*
**

Սուլդին ու Բուլդին յերբ արթնացան, արևն արդեն
բավական բարձրացել եր: Բուլդին անհարմար համարեց,
վոր ինքը հեծնի իր եշը: Եշն առաջ արին ու յերկուսն
ել վտռով ճամփա ընկան:

Շոգ եր: Մի կողմից թեժ արևն եր նեղում, մյուս
կողմից ճանապարհի փոշին: Ճանճերն ել հարձակվում
ե ին ու անհանգստացնում է՝ Սուլդուն, է՝ Բուլդուն:

Գնում ելին լուռ: Յերկուսն ել քաղցած ելին, տրա-
մադրութուններն ընկած: Վոչ Սուլդին հետաքրքրվեց
Բուլդու ձմերուկների պատմութունով, վոչ ել Բուլդին
հարցրեց Սուլդուն—նրա հավերի մասին:

Գիշերվա անքնութունից գնալիս որորվում ելին
Սուլդին ու Բուլդին և ծուլորեն քշում սևաճանճերին, վո-
րոնք իջնում ելին նրանց կեղտոտ յերեսներին:

— Ես անտեր ճանճերն ել թամամ հոգի հանեցին,—
գանգատվեց Սուլդին:

— Հոգի հանեցին,—քմիծաղով ասաց Բուլդին,—եդ
քեզ են տեսել, վոր հոգիդ հանում են, իսկի տես մի հատ
ել ե ինձ վրա կա... իսկի կհամարձակվե՞ն մոտենան...

— Ի՞նչ ես անում, վոր քեզ չեն նեղացնում, մոտ
չեն գալիս,—հարցրեց Սուլդին, թեև լավ տեսնում եր,
վոր Բուլդու վրա ել ճանճեր կան:

— Ինչ եմ անում,—պատասխանեց Բուլդին,—միտդ

չի՞, վոր անցյալ տարի վոչ մի ճանճ չկար աշխարհիս լե-
րեսին:

—Միտս ե, վոնց չե. վոչ մի հատ ճանճ չկար հե-
րու ես ժամանակ. սաղ ժողովուրդը զարմացած եր մնա-
ցել,—համաձայնվեց Սուլդին:—Ինչիցն եր:

—Հարցնում ե՞լ ես... Ինձ ճանաչում են, լես սրանց
տերն եմ,—ասաց վոգևորված Բուլդին,—ինձ Բուլդի կա-
սեն: Անցած գարնանը քաղաքից մի հարուստ մարդ եր
լեկել մեր գյուղը, վոր խոզ առնի: Հարց ու փորձ արի,
թե խոզն ինչին ե պետքը, ես հարուստ մարդն ել թե՛
«Յես սապոնի գործարան ունեմ, խոզն առնում եմ, վոր
յուղիցը սապոն լեփեմ»: Ասացի մի բան, վոր սապոնը
յուղից են լեփում, ել ինչո՞ւ լես գուր տեղը փող ծախ-
սում խոզի վրա, լեկ պայման կապիր հետս, ընկերանանք,
ինչքան ճանճ կա բռնեմ, բերեմ, նրանց յուղից սապոն
լեփի:

Ես գործարանի տերը համաձայնվեց: Ել ինչ լերկա-
րացնեմ: Ինչքան ճանճ կար, հավաքեցի, լցրի տակառնե-
րի մեջ ու տարա քաղաք: Յերկու հարյուր հազար տա-
կառ ճանճի յուղից սապոն լեփեցի, բաս...

—Լավ, Բուլդի ախպեր, բա ե՞ս տարի ինչու չես
հավաքում, լես ել պարապ մարդ եմ, ընկերանամ, քեզ
կոզնեմ,—հարցրեց Սուլդին:

—Ես տարի... Միտք չունի, քիչ են, գեռ չեն բազմա-
ցել, համ ել... չես տեսնում մանր են ու լղար, թող չա-
ղանան. մեկ չի, ինձանից վոչ ուտելիք են ուզում, վոչ
հագնելիք, միևնույն ե —վերջն ելի իմ ապրանքն են, թող
ապրեն, շատանան, մեծանան, չաղանան, թե չե լղար ճան-
ճի յուղից լավ սապոն չի լեփվի: Են կոշտ ու անփր-
-

փուր սապոնը վոր կա, լղար ճանճից են լեփել: Ինչ
վերաբերում ե քեզ ընկերացնելուն, աչքիս վրա: Մենք
հին աղուհացակեր ենք. կընկերանանք, մինչև մահ ու գե-
րեզման միասին կաշխատենք:

—Ա՛յ, տերը կյանքդ լերկար անի, Բուլդի ախպեր,
—ասաց Սուլդին,—դու վոր եդքան լես սիրտ ունես, լես
ել իմ գործը քոնին կմիացնեմ, մեկտեղ կաշխատենք:

—Քո գործի անձնն ինչ ե. հավերից զատ ուրիշ
բանով ել ես պարապում,—հարցրեց Բուլդին:

—Հավերժ... Հավերն ինչ են վոր... Հավերից լեկած
ոգուտը մանր ծախսերի համար ե: Գործ եմ ասում, գործ...
Դե, վոր դու քո գործի գաղտնիքը բաց արի, լես ել իմն
ասեմ, թե չե ընկերության մեջ, վոր գաղտնի բան մնա,
գործն ել կվնասվի, ընկերների մեջ ել անհամուխտուն
կպատահի: Ախպորս ասեմ, վոր դու լես, իմ գործը կրի-
աների հետ ե: Ա՛յ, տեսնում ես, հրեն մի կրիա խշտիւըշ-
տացնելով խոտերի մեջ ե ման գալիս, մշուսը ջրի մեջ ե
լող տալիս: Սրանք իմ ապրանքն են: Իրենց համար ապ-
րում են, ինձանից վոչ ուտելիք են ուզում, վոչ հագնե-
լիք, քո ճանճերի պես: Աշնանը բոլորին հավաքում եմ
ու խուզում: Ամեն մի կրիայի վրայից ամենապակասը
տասը փութ բուրդ եմ խուզում, ուղարկում քաղաք: Ա՛յ,
որինակ, եդ հագիդ բրդե շալվարն իմ կրիաների բրդից
են գործել,—պարծանքով ասաց Սուլդին:

—Ձեռքդ տուր, ձեռքդ տուր, ախպեր ջան,—բացա-
կանչեց Բուլդին,—թող մեր ընկերությունը հաստատ մնա:
Թող մեր գործի գաղտնիքը վոչ վոք չիմանա: Ես ե
լես եմ ու դու, մեկ ել իմ եղը, վորը վոչ վոքի վոչինչ չի
ասի. թեև ամեն բան հասկանում ե, իմաստուն ե, ուրիշ

եղերի պես չգլխենաս սրան. ավետարանը ծալրից ծալր անգիր գիտե, ժամանակին տիրացու չե լեղել...

Սուլդին ու Բուլդին ընկերութեան դաշն կնքեցին¹ և, տրամադրութեանները բարձր, առաջ շարժվեցին ապագա մեծ գործի ծրագիրը մտքներումը քննելով:

Անցնում ելին մի գլուղի մոտով, վորի ծալրին, ճանապարհի մոտ, մի ծառ կար:

Բուլդու եղը թեքվեց ճանապարհից ու վազեց դեպի ծառը, վոր ստվերի տակ կանգնի, գոնե մի քիչ հանգրստանա իր տիրոջ ճանճերից:

Սուլդին ու Բուլդին ել վորոշեցին հետևել իշի որինակին:

—Արի ես ծառի տակի փափուկ քարին քիչ նստեմք, հանգստանանք, մինչև արևը թեքվի, հովն ընկնի, — առաջարկեց Բուլդին:

Սուլդին չառարկեց: Նստեցին ծառի ստվերում:

Մի կին եր անցնում՝ ջրով լիքը կուլան ուսին: Բուլդին խնդրեց կնոջը, վոր խմելու ջուր տա:

Կինը թե՛

—Ճամբորդ մարդիկ եք, սոված կլինեք, համեցեք մեր տուն, հաց անուշ արեք:

—Ի՞նչ ես ասում, քույրիկ, ինչո՞ւ նեղութեւն տանք: Համ ել... շատ կուշտ ենք: Ենքան կերել ենք, վոր չենք կարողանում կերածներս մարսենք, — ասաց Բուլդին:

—Դրուստ ե ասում, քույրիկ, յերկուսով մի վոչխար ենք կերել, մի տակառ գինի խմել վրան, տեղներիցս չենք կարողանում շարժվենք: Ա՛յ, շատ մեծ լավութեւն արած կլինես, լեթե մի աման թան բերես, խմենք, կերածներս մարսենք, — վրա բերեց Սուլդին:

— Թան չունենք, բայց քիչ համբերեցեք, իսկույն մի աման մածուն կբերեմ, — ասաց կինն ու վազեց դեպի տուն:

Սուլդին ու Բուլդին նայեցին միմյանց և լուռ գոհունակութեւն հայտնեցին նման աջոյ լեղքի համար:

Քիչ անց՝ կինը մի աման մածուն, մի հաց, յերկու գդալ ու մի փարչ ջուր խոնչի¹ վրա դրած բերեց, դրեց Սուլդու և Բուլդու առաջ ու ինքը գնաց:

Սուլդին ու Բուլդին հացը բրթեցին մածնի մեջ, վրան ջուր լցրին, խառնեցին ու գդալները պատրաստ ուզում ելին ուտելն սկսեն, Բուլդին թե՛

—Սուլդի ախպեր, արի մի բան ասեմ:

—Հրամայիր, Բուլդի ախպեր:

—Ասում եմ լեկ ես մածնաբրդուճն եսպես թողենք մնա, մենք պառկենք ու մի թեթեւ քնենք: Ով վոր լավ յերազ տեսնի, մածունը մենակ նա թող ուտի. թե չե ես քանը վոչ իմ կերածը կմարսեցնի, վոչ քո, լեթե յերկուսով ուտենք:

—Ինչ եմ ասում, լավ խոսք ե, լավ առաջարկ ե. մի կուշտը յերկու սովածից լավ ե, — համաձայնեց Սուլդին:

Խոնչայով մածնաբրդուճի բերանը ծածկեցին ու պառկեցին քնելու — մեկը յերեսն այս կողմը, մյուսն այն կողմը:

Քաղցած փորով աչքերին քուն չի գալիս: Շուտ — շուտ շրջվում են, միմյանց նայում, դարձյալ շրջվում:

Շատ եր անցել, թե քիչ, Սուլդին լսեց, վոր Բուլդին խոսկացնում ե: Տեղից վեր թռավ, գգուշութեամբ վերցրեց խոնչան, գդալը քաշեց, մածնաբրդուճը խաշտեց, նորից խոնչայով ծածկեց դատարկ ամանը և... հիմի վոր իսկապես յերկար ու մեկ ձգվեց ու քուն մտավ:

¹ Խոնչա — փայտն մատուցարան:

Սոված փորով մարդու քունը կտանի, ձեզ եմ հարցնում: Ձի տանի:

Այդպես ել Բուլդին չկարողացավ լերկար քնել: Վեր կացավ Բուլդին ու հրում է Սուլդուն:

— Վեր կաց ե, վեր կաց, ա՛յ տնաշեն, որը մթնեց, վեր կաց չերազս պատմեմ, — կանչում է Բուլդին:

— Կաց, կաց, քեզ մատաղ, Բուլդի ախպեր ջան, մի քիչ համբերի, չերազս կիսատ ե, — քնի միջից ասաց Սուլդին:

— Վեր կաց, վեր կաց, կիսատ պատմիր, ինչքան տեսել ես, ենքանը պատմիր, — պնդեց Բուլդին:

Սուլդին նստեց տեղը, աչքերը տրորում է:

— Տրորի, տրորի, քունդ փախցրու, վոր լավ ականջ դնես չերազիս, — ասաց Բուլդին:

— Դե, դու պատմի, լես աչքերս տրորեմ, մինչև կիսատ մնացած չերազս միտս դա, — ասաց Սուլդին:

Սուլդին աչքերն է տրորում, Բուլդին սկսեց պատմել.

— Ախպորս ասեմ, վոր դու լես, աչքս կպավ թե չե՝ ընկա մի հարսանիք: Ես ո՛ւմ հարսանիքն ե, ո՛ւմը չի: Ասացին — շահն իր տղային հարսանիք է անում, լավ է վոր չեկել ես. քո չետևից մարդ եր ուղարկելու: Կանչեցին, նստացրին սուփրի գլխին: Ել ի՛նչ խորոված, ի՛նչ փլավ, ի՛նչ գինի ու շարճաթ... Կերա, կերա, ենքան կերա, վոր փորիս ցավիցը վեր թռա: Դե, շուտ արա, հմի ել դու պատմի, համա կարճ կապի, ուշանում ենք:

— Աչքիս վրա, Բուլդի ախպեր, կարճ կապեմ, — ասաց Սուլդին:

— Յես ել հենց գլուխս ցած դրի թե չե՝ ի՛նչ տեսնեմ...

Տեսնեմ դու շահի հարսանիքում քեֆ ես անում, փլավ ես ուտում, գառան խորոված ես անուշ անում, շարքաթ ես խմում, մի խոսքով դու ինձանից լավ գիտես, թե ինչ կար շահի սուփրի վրա: Հա: Պեզ լերանի տվի, վոր եղբան բախտավոր ես, իսկ լես խեղճ ու կրակ, վողորմելի: Բայց չնախանձեցի, ինքս ինձ ասեցի, — ես լավ ե, վոր ընկերս եստեղ կշտանում ե, քեֆի մեջ ե. վեր կենամ գլխիս ճարը տեսնեմ: Նդպես ել քեզ քեֆի մեջ թողի ու ինքս վեր կացա մաճնաբրդուճը կերա:

— Կերա՞ր... — սարսափահար բացականչեց Բուլղին:

— Հրամանք ես, կերա, — հանգիստ պատասխանեց Սուլղին:

— Հանաք ես անում, թե սուտ ես ասում, ալ Սուլղի, — բորբոքված հարցրեց Բուլղին:

— Ի՞նչ հանաքի տեղ ե, վոր հանաք անեմ: Ի՞նչ կվերաբերի ստին, լես իմ որումը սուտ խոսած չկամ:

Աչքերը տրորելուց դադարեց Սուլղին, վորն իր վողջ կյանքում առաջին անգամ ճշմարիտ բան եր ասել և նայեց Բուլղու ալլալված դեմքին:

Բուլղին խոնջան դեն դրեց ու համոզվեց, վոր Սուլղին իրոք սուտ չի խոսում:

Նլ նման մարդու հետ ընկերութուն անել կլինե՞ր...

Բուլղին առանց մի խոսք ասելու, վեր կացավ տեղից, հեծավ իր եղը և ինչքան ուժ ունեւր քշեց:

Սուլղին վազեց լետեից գոչելով.

— Բուլղի ախպեր, եղդ կամաց քշիր, միասին գնանք, բա մեր ընկերութունը մինչև մահ դերեզման վճրտեղ մնաց... Բուլղի ախպեր, կաց, բան եմ ասում, բա մեր պայմանը... ճանճերը... կրիաները...

Բուլղին իսկի լետ ել չնայեց:
Մինչև որս ել Բուլղին դեռ քշում ե իր եղը, իսկ Սուլղին նրա լետեից վազում ե, վոր հասնի:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0399337

ԳԻՆԸ 50 ԿՈՊ.

8191

Մ. ԴԱՐԲԻՆՅԱՆ
ՏՄԱԴԻ և ԲՄԱԴԻ
ԴԻԶ ՄՄՐ ԱՐՄԵՆԻԻ